

SOCIO-CULTURAL INDICATORS OF RURAL TOURISM DEVELOPMENT IN KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA COUNTY

SOCIO-KULTURNI INDIKATORI RAZVOJA RURALNOG TURIZMA U KOPRIVNIČKO - KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJU

KANTAR, Sandra & SVRZNIJAK, Kristina

Abstract: *Koprivničko-križevačka county is characterized by its rich cultural heritage and socio-cultural activities that very attractive for tourism. Therefore, this paper analyzes the development of rural tourism in the socio-cultural dimension of sustainability and developing of socio-cultural indicators. The basic premise of the paper is that the rural tourism is sustainable because it is based on regional identity, which is nurtured in a rural area of the county on several tourism farms.*

Key words: *rural tourism, Koprivničko – križevačka county, socio-cultural sustainability*

Sažetak: *Koprivničko–križevačka županija odlikuje se bogatom kulturnom baštinom i socio-kulturnim aktivnostima koje su turistički vrlo atraktivne. Stoga se u radu analizira razvoj ruralnog turizma kroz socio-kulturnu dimenziju održivosti te se razvijaju socio-kulturni indikatori. Osnovna pretpostavka rada je da je ruralni turizam održiv jer počiva na regionalnom identitetu koji se njeguje u ruralnom prostoru županije na nekoliko seljačkih turističkih gospodarstava.*

Ključne riječi: *ruralni turizam, Koprivničko–križevačka županija, socio-kulturna održivost*

Author's data: Sandra, **Kantar**, dr.sc., Visoko gospodarsko učilište u Križevcima, skantar@vguk.hr; Kristina, **Svrznjak**, dr.sc., Visoko gospodarsko učilište u Križevcima, ksvrznjak@vguk.hr

1. Uvod

Koprivničko–križevačka županija je smještena je na sjeveru Hrvatske, većim dijelom u dravskoj ravnici, a manjim u brežuljkastom i blago valovitom prigorskom prostoru na obroncima niskih panonskih gora Kalnika i Bilogore. S površinom od 1.746 km² pripada manjim županijama Republike Hrvatske i graniči s ukupno pet susjednih županija te s Republikom Mađarskom. Sastoji se od 25 jedinica lokalne samouprave, od čega tri grada (Koprivnica, Đurđevac, Križevci) i 22 općine. Sjedište Županije je Grad Koprivnica.[1] Prostor Koprivničko–križevačke županije ima tipično ruralna obilježja te obuhvaća seoska naselja, zemljišta, šume i vode, i svu onu infrastrukturu koja služi seoskom stanovništvu. U ruralnom prostoru obitava oko 65% stanovništva Županije (manje je urbanizirana od hrvatskog prosjeka), u njemu su smještene vrlo značajne prirodne vrijednosti gdje mnogi stanovnici gradova i urbanih područja provode svoje slobodno vrijeme, odmaraju se i rekreiraju. U ruralnom prostoru Koprivničko–križevačke županije poljoprivreda je važna djelatnost, kao djelatnost koja zapošljava veliki broj ljudi i koja se može diverzificirati u djelatnost ruralnog turizma.

2. Održivi razvoj ruralnog turizma u Koprivničko–križevačkoj županiji

Općenito, ruralni turizam je skupni naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se javljaju izvan gradova i onih područja na kojima se razvio masovni (maritimni) turizam. Obuhvaća sve vidove turizma u ruralnim područjima, uključujući npr. lovni, ribolovni, seoski, ekoturizam itd. i može biti dopunska, ali i jedina - profesionalna djelatnost. [6] Ruralni turizam i njegov budući razvoj počiva na pretpostavci o održivom razvoju zbog toga što za razliku od maritimnog turizma angažira postojeće resurse, uključuje turiste u (postojeću) strukturu seoskog života, odgovoran je i održiv prema ekološkoj i društvenoj zajednici. U tom smislu, ruralni turizam predstavlja element održivog razvoja. Održivi razvoj definira se kao onaj proces zadovoljavanja potreba koji ne dovodi u pitanje vlastite prirodne, fizičke osnove. Time se implicira da je održivi razvoj proces unaprjeđenja kvalitete ljudskog života koji se odvija u okvirima tzv. nosivih održivih, prijemnih kapaciteta održivih eko sustava. Prema Lay-u , održivi razvoj prerasta u integralni održivi razvoj i podrazumijeva uravnoteženi odnos četiriju dimenzija: biološko–ekološke, ekonomske, socio-kulturne i političke dimenzije.[4] Za razvoj ruralnog turizma posebice je važna socio-kulturna dimenzija održivosti jer se zasniva na socijalnim i kulturnim odnosima u turizmu. Socio-kulturna održivost podrazumijeva očuvanje kulture i sustav vrijednosti ljudi te trajno održavanje i isticanje identiteta neke lokalne zajednice. Upoznavanje lokalne kulture, jezika, običaja i kulturne baštine za turiste mogu biti nove vrijednosti, jednako tako, komunikacija s turistima i za lokalno stanovništvo može biti zanimljiva. Sociokulturna održivost je podložna promjenama u skladu s promjenama koje nastaju razvojem društva. Stoga, zaštita sociokulturnih vrijednosti unutar ruralno-turističke destinacije nije samo zadaća turizma, nego i cijelog društva.

3. Kulturni potencijali ruralnog prostora Koprivničko–križevačke županije

Poznato je da Koprivničko–križevačku županiju, osim bogatstva i raznolikosti prirodnih datosti, karakterizira i bogatstvo kulturno–povijesne baštine, lokalne tradicije, ali i suvremenih socio-kulturnih aktivnosti koje mogu biti ruralno-turistička atrakcija ovog područja. Zemlja je ovdje oduvijek bila temelj opstanka, a time je i život vezan uz zemlju ponajviše oblikovao kulturno naslijeđe i tradiciju toga kraja poštivanu i danas: bogatstvo domaćih jela, gostoprimstvo, pučke veselice, naivno slikarstvo, folklor, vjeru. U Podravini i Prigorju je visoko razvijena kultura stola, ali postoji prije toga i kult rada koji se ogleda u poslovi: „*Koji ni za delo, nije nit za jelo*“.[2] Jedno i drugo pripadaju zavičajnom duhu, životnoj filozofiji i pogledu na svijet, a zavičaj i čovjek u Podravini i Prigorju oduvijek su se prožimali. Običaji i priredbe s ljubavlju se poštuju i obnašaju te na taj način ljudi čuvaju vlastiti kulturni identitet. Jedan od najpoznatijih običaja u Koprivničko-križevačkoj županiji su poznati „Križevački statuti“, prva zapisana šaljiva pravila o tome kako se treba ponašati u društvu i pri punome stolu i koja zbog toga imaju važan sociološki predznak. U Križevačkom kraju i poznatom kalničkom vinogorju, oduvijek su bile raširene martinjske zabave („krštenje mošta“) na kojima su se u punoj mjeri koristili „Križevački statuti“. Drugog vikenda u lipnju u Križevcima se više od 30 godina održava „Križevačko spravišće“, središnja godišnja turistička manifestacija. Grad tada postaje otvorenom pozornicom za sva kulturna, zabavna, izložbena, gastronomska i sportska događanja. Zadnjeg vikenda u lipnju u Đurđevcu se odvija slavna „Picokijada“, nastala u slavu branitelja Đurđevca koji su organizirali obranu od Turaka u svom Starom gradu, jedinoj sačuvanoj srednjovjekovnoj utvrdi na području županije. Posluživši se lukavstvom, prevarili su Turke ispalivši među njih živoga pijetla, natjeravši ih tako da odustanu od opsade. Danas su tu legendu pretvorili u jedinstveni scenski prikaz, a pijetao kojeg su ispalili pred Turke postao je simbolom Đurđevca i cijele Podravine. Ono što je doista dalo pečat čitavom ovom kraju jest fenomen naive i Hlebina kao njenog ishodišta. Djelić tog likovnog bogatstva može se vidjeti svakog prvog vikenda u srpnju, u županijskom središtu Koprivnici na jedinstvenoj kulturno-turističkoj manifestaciji „Podravski motivi“, koja u četiri dana svoga trajanja u sklopu Sajma naive okupi na otvorenom prostoru stotinjak autora i još više njihovih slikarskih ostvarenja. Također, Sajam afirmira i izvorna gastronomska postignuća, ali i izvorni folklor ovoga kraja. U Koprivnici se krajem kolovoza održava i „Renesansni festival“ povijesni mega spektakl u kojem se sljubljuju kasno srednjovjekovni povijesni fakti i originalnost Koprivnice, Podravine i Hrvatske s baštinskim vrijednostima zapadnoeuropskog kulturnog civilizacijskog kruga, a koje se manifestiraju kroz brojne nastupajuće viteške, obrtničke i muzičke skupine iz desetak europskih zemalja. Mnogi će na ovo područje dolaziti i zbog vjerskih razloga. Križevci su rodni grad trećeg hrvatskog sveca Marka Križevčanina. Ipak, najdužu tradiciju okupljanja vjernika imaju Molve, naselje u kojem se nalazi najveća sakralna građevina ovog dijela Hrvatske i jedno od najvećih Marijanskih svetišta kontinentalne Hrvatske. Osim običaja i priredaba, posebno mjesto u kulturnom identitetu Županije zauzimaju kulturno-povijesni spomenici koji su

smješteni su u mreži sela i naselja u okolici tri urbane aglomeracije: Koprivnici, Križevcima i Đurđevcu.

4. Socio-kulturni indikatori održivog razvoja ruralnog turizma

Ranije navedeni kulturni potencijali i sociokulturne aktivnosti koje nalazimo u ruralnom prostoru Koprivničko– križevačke županije su zasigurno turistički atraktivne. Kušen ih naziva turistički atraktivnim osnovama ruralnog prostora i smatra ih velikim potencijalom za razvoj ruralnog turizma [3] koji u tom kontekstu dobiva predznak *održivog* ruralnog turizma jer se odvija na već postojećem socio-kulturno određenom ruralnom prostoru i zajednici. Socio-kulturna održivost neke lokalne zajednice (ili društva) potvrđuje se, prema Lay-u, takvim stanjem u zajednici i takvim načinima ponašanja svojih pripadnika putem kojih se stalno samoobnavljaju i afirmiraju: a) osjećaj smisla i ciljeva življenja, b) društvene vrednote i prakse koje doprinose socijalnoj integraciji, c) osjećanje i prakse identiteta, ukorijenjenosti, pripadanja nekoj simboličkoj cjelini, uključivši i pripadanje nekom zavičaju i d) prakse i odabiri na razini svakodnevnog života koji vode samorealizaciji, a ne samodestrukciji.[4] Stoga, socio-kulturnu održivost lokalne zajednice smještene na ruralnom području Koprivničko– križevačke županije možemo prepoznati putem nekoliko indikatora koji oblikuju održivost razvojnih procesa u ruralnom turizmu, a izvedeni su iz opisa socio-kulturne dimenzije održivog razvoja i analizirani u okviru ruralnog turizma. Konkretno, riječ je o sljedećim indikatorima socio-kulturne održivosti:

- Autentičnost obiteljskih odnosa
- Poštivanje običaja i tradicije
- Kultura življenja u duhovnom i materijalnom smislu
- Njegovanje regionalnog identiteta Podravaca i Prigoraca u svakodnevnom životu ili posebnim prilikama (običaji, manifestacije...) te zavičajna pripadnost

Pritom se postavlja pitanje egzistiraju li socio-kulturne aktivnosti isključivo u vrijeme već postojećih ruralno-turističkih manifestacija, predstavljaju li polugu za snažniji razvoj ruralnog turizma, odnosno njeguju li se na razini svakodnevnog življenja kao značajan element zavičajnog i regionalnog identiteta. Prema dostupnim podacima o broju seljačkih gospodarstava kojih u Koprivničko – križevačkoj županiji ima već 10-ak opravdano je pretpostaviti da seljački turizam (agroturizam), odnosno turizam na seljačkim gospodarstvima, koji zauzima osobito mjesto zbog svoje izravne povezanosti sa životom seljaka i svoje dodatne socio-ekonomske uloge, ima upravo tu zadaću. Socio-kulturni identitet njeguje se šire kroz regionalni identitet Podravine, Prigorja i Bilogore, uže kroz zavičajni identitet, te najuže kao ruralni identitet podravskog sela. Nadalje, socio-kulturni identitet iščitava se putem regionalne i zavičajne enogastronomije, te kroz ljepotu i bogatstvo narodnih nošnji i običaja. Ruralni turizam u tom smislu nositelj je poruke da je važno „biti svoj“ i da socio-kulturnu dimenziju u značenju kulturnog identiteta treba negovati i sačuvati od zaborava jer je to pretpostavka održivosti ne samo u ruralnom turizmu nego i životu, općenito. Iako postoji svijest o socio-kulturnom identitetu ovako male

regije/zajednice od velikog je značaja da se razvijaju infrastrukturne pretpostavke razvoja ruralnog turizma poput revitalizacije podravske i prigrorske sela, unaprjeđenja turističke signalizacije, političke i strateške podrške jedinica lokalne samouprave, ažuriranja strateških dokumenata, uvećanje broja smještajnih jedinica, odnosno svega što je potrebno da bi se vratio stari sjaj sela „kakvo jer nekada bilo“.

Selo je u prošlosti, prema Kušenu zapravo, bio prostor koji je izvorno služio kao životni prostor poljoprivrednika, odnosno, cjelokupni obradiv i naseljiv prostor izvan gradova, a u njemu su nastali: tradicijsko selo, ruralne cjeline, tradicijska ruralna arhitektura i tradicijski interijeri, tradicijski vrtovi, te ekološki, proizvodno i oblikovano uravnoteženi kulturni pejzaž.[3] Na tom materijalnom temelju paralelno se razvijala tradicijska kultura života i rada seljaka (tradicijska znanja i tehnologije poljoprivredne proizvodnje i načina stanovanja, odijevanja, prehrane i zajedništva), koja je u konačnici rezultirala i nematerijalnim dobrima, kao što su plesovi, pjesme, legende, i slično. Sve to predstavlja pretežni, prepoznatljiv i najvrjedniji dio turističke atrakcijske osnove ruralnoga prostora, koja čini razvojni resurs ruralnoga turizma.

5. Zaključak

Kultura Podravine i Prigorja svjedoče o postojanju kontinuiteta i identiteta ovoga područja čije se vrijednosti i specifičnosti integriraju u svakodnevno iskustvo pojedinaca i grupa kao stabilna uporišta simboličke identifikacije bilo lokalnog, bilo šireg, regionalnog značaja. S gledišta globaliziranog svijeta, Podravina i Prigorje se iskazuju kao regije visoke autentičnosti, prepoznatljivosti i socio-kulturne atraktivnosti, te stoga mogu i trebaju biti temelj razvoja ruralnog turizma.

Potrebno je ojačati društveni kapital kako bi socio-kulturna dimenzija održivosti bila prepoznata kao najjača karika održivog razvoja ruralnog turizma.

6. Literatura

- [1] Demonja D., Ružić P. (2010) *Ruralni turizam u Hrvatskoj*. Meridijani, ISBN: 9789532391299, Zagreb.
- [2] Jelušić-Kranželić, B. (2001) *Podravina i Prigorje: kulturna i prirodna baština =The Regions of Podravina i Prigorje: cultural and natural heritage*. Koprivničko – križevačka županija, ISBN: 9539849403, Koprivnica.
- [3] Kušen, E. (2007) *Kako ugostiti turiste na vlastitom imanju*. Institut za turizam, ISBN: 9789536145171, Zagreb.
- [4] Lay, V. (2007) „Vizija održivog razvoja Hrvatske – Prinosi artikulaciji polazišta i sadržaja vizije“ U: V. Lay ur. *Razvoj sposoban za budućnost: prinosi promišljanju održivog razvoja Hrvatske*. IDZ Ivo Pilar, ISBN: 978-953-666-53-9, Zagreb.
- [5] *Regionalni operativni program za Koprivničko–križevačku županiju za razdoblje od 2006. – 2013.*, Koprivnica, 2006. dostupno na: http://kckzz.hr/user_content/documents/ROP_2006-2013.pdf (pristupljeno: 27.05.2016)
- [6] *Rječnik turizma* (2001) ur. B. Vukonić, N. Čavlek; sur. Mirna Andrijašević...et.al.Masmedia, ISBN: 953-157-111-2, Zagreb.
- [7] Seferagić, et.al. (1998) *Sociologijska studija za područje Koprivničko-križevačke županije*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

Photo 022. Experiment / Pokus